

Buurtweg 81, woonhuis

Adres	Buurtweg 81
Postcode	2244 AB
Kadastraal nummer	F 8799
Naam	Nvt
Beschermd gezicht	Ja
Aantal onderdelen behorend tot het beschermd monument	1
Benoeming onderdelen complex	Woonhuis
Oorspronkelijke functie	Wonen
Datering/Bouwjaar	1953

Omvang bescherming

De bescherming betreft het WOONHUIS uit 1953.

Het interieur maakt onderdeel uit van de bescherming voor wat betreft de oorspronkelijke indeling en detaillering.

Inleiding

In 1953 gaf dr. C. van der Leeuw het architectenbureau Merkelbach en Elling te Amsterdam opdracht voor het ontwerpen van een woonhuis met drive-in garage. De bouw was in handen van de lokale aannemer Remmerswaal & Looijestein. De stijl van het huis is modernisme, ook wel in Nederland aangeduid met Nieuwe Bouwen. Deze stijl is zeer uitzonderlijk voor Wassenaar, waar opdrachtgevers doorgaans voor een Engels geïnspireerde landhuisstijl kozen. De functionele principes van licht, lucht en ruimte, vorm volgt functie en het ontwerpen vanuit binnen (gevel komt voort uit gebruik en woonwensen binnen) zijn typerend voor de bouwstijl. Door de keuze voor deze stijl konden de oriëntatie op de zon en het uitzicht op de omringende landgoederen en hun natuur ten volle benut worden. De woonkamer op de verdieping heeft uitzonderlijk grote glasvlakken en is ontworpen om uit te zien op het tegenoverliggende buiten Voorlinden.

In het interieur werden de nieuwste technieken op het gebied van verwarming, keukeninrichting en communicatie ingebouwd. Het tuinontwerp was van tuinarchitect Wim boer. De twee betonnen vogelvoederbakken (of waterbakken) zijn Ellings ontwerp en zijn nog steeds in de tuin aanwezig. Het huis werd gebouwd op een terrein met hoogteverschillen, waarbij deze natuurlijke gesteldheid door de architect werd gebruikt. Het werken met voor de bouwstijl zeer gangbare splitlevels was door de hoogteverschillen in het terrein een logische keuze.

In 1964 is een vrijstaande garage gerealiseerd en was men volgens de bouwtekeningen voornemens om de garagedeur te vervangen. De interne wijzigingen uit de plannen van 1964 zijn

wel doorgevoerd, maar volgens mondelinge informatie is de garagepui pas bij de verbouwing in 1992 gewijzigd. In de noordoostgevel is een venster bijgeplaatst. Aan de buitenzijde is de trap en bekleding van het terras vernieuwd. Bovendien is onder het balkon de ruimte dichtgezet met een glazen pui.

Het interieur is grotendeels gaaf bewaard; de wijzigingen zijn ondergeschikt. Er zijn enkele wijzigingen in een pantry en natte cellen doorgevoerd. Ook is de muur tussen voormalige garage en dienstbodekamer in 1964 deels verwijderd.

Over de architect

Petrus Johannes Elling (1897-1962) geboren te Utrecht, volgde na zijn opleiding tot timmerman de kunstnijverheidsschool, waar hij mede onder invloed van de meubelmaker en architect Gerrit Rietveld de architectuurrichting koos. Rietveld maakte deel uit van de Stijlgroep waar onder anderen ook Piet Mondriaan, Theo van Doesburg, Bart van der Leck en architect J.J.P. Oud toe behoorden. Inspiratie bood tevens het werk van H.P. Berlage en Robert van 't Hoff, die sterk door Frank Lloyd Wright was beïnvloed. Elling koos voor een radicale vernieuwing van de architectuur, op een functionalistische en sociale grondslag. Met Van der Leck zou hij veelvuldig samenwerken. Van 1919 tot 1926 werkte hij als bouwkundig tekenaar bij architect K.P.C. de Bazel en volgde avondcursussen. In 1927 vestigde hij zich korte tijd als zelfstandig architect in Laren en ontwierp verschillende woonhuizen in Hilversum, Blaricum en Bunnik, die getuigden van Het Nieuwe Bouwen. De woningen waren alle voorzien van platte daken, licht gepleisterde gevels en royale raamopeningen. Voor Elling diende architectuur een diepere geestelijke waarde te hebben, die door middel van klassieke bouwvormen, mathematische structuren en primaire kleuren tot uitdrukking moest worden gebracht. Het was deze architectuuroppvatting die ook bepalend zou worden voor de villa die hij na de Tweede Wereldoorlog voor C.H. van der Leeuw in Wassenaar zou ontwerpen. Een tekort aan opdrachten dwong hem weer in dienst te gaan. In 1947 kwam hij op het architectenbureau van Merkelbach en Karsten terecht. Karsten verliet het bureau in 1949, waarna Merkelbach zich met Elling tot het bureau Merkelbach & Elling associeerde.

Benjamin Merkelbach, (1901-1961), geboren te Amsterdam, had van 1916 tot 1921 de opleiding tot architect gevolgd aan de Haarlemse School voor Bouwkunde, Versierende Kunsten en Kunstambachten. Met de oprichting van 'De 8', samen met een aantal oud-studiegenoten op ontwikkelde hij zich als een belangrijk pleitbezorger van het Nieuwe Bouwen in Nederland. Na enkele jaren samen te hebben gewerkt met de Rotterdamse vereniging 'Opbouw', volgde in 1932 de oprichting van het tijdschrift De 8 en Opbouw.

Als architect werkte Merkelbach van 1929 tot 1949 in een maatschap samen met Ch.J.F. Karsten. Toonaangevend werd de bouw van de AVRO-studio (1934) in Hilversum. Het zwaartepunt van hun werk lag evenwel op de volkswoningbouw (o.a. Bosch en Lommer, Amsterdam) en bedrijfsgebouwen.

Samen met Elling ontwierp Merkelbach onder andere het AMJV-gebouw annex Rijnhotel te Rotterdam en het sportgebouw van de Technische Hogeschool te Delft. Daarnaast kwamen er verschillende woonhuizen tot stand.

Elling was de projectarchitect van het woonhuis van Van der Leeuw aan de Buurtweg, dat in 1953 gereed kwam. Het kreeg de heldere, evenwichtige en functionele opbouw en lichte verschijningsvorm die nog steeds beeldbepalend zijn.

De architecten beëindigden hun samenwerking in 1956 na een conflict tijdens de bouw van het GAK-kantoor in Amsterdam. Elling vestigde zich weer als zelfstandig architect en ontwierp onder andere de uitbreiding van de VARA-studio's in Hilversum (1961) en het karakteristieke districtspostkantoor te Amsterdam (1960-1968). Daarnaast werd hij buitengewoon hoogleraar aan de Technische Hogeschool in Delft. Merkelbach werd in 1956 stadsbouwmeester van Amsterdam.

Over de opdrachtgever

C.H. (Kees) van der Leeuw (1890-1973) was mede-eigenaar van de firmant Wed. Erven J. van Nelle en bouwheer van de beroemde koffie-, thee- en tabaksfabriek die in 1926-1930 in Rotterdam tot stand kwam. De fabriek werd ontworpen door het Architectenbureau Brinkman en Van der Vlugt. Opvallend waren de functionele geleding van de bouwmassa, de toepassing van nieuwe bouwtechnieken en materialen en de aandacht voor goede werkomstandigheden voor het

personeel. De nieuwe fabriek vormde spoedig een van de hoogtepunten van het Nieuwe Bouwen in Nederland en is dat nog steeds.

Het architectenbureau ontwierp ook een woonhuis (1929) voor Van der Leeuw in Rotterdam. Het was voorzien van de nieuwste snufjes op technisch gebied. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde Van der Leeuw een doorslaggevende rol bij de wederopbouw van het centrum van de stad. Mede door zijn toedoen werd een drastische vernieuwing doorgevoerd. In 1946 werd hij curator van de Technische Hogeschool Delft en vanaf 1953 president-curator, een functie die hij tot 1960 zou bekleden.

Van der Leeuw liet in 1949 door architect J. Elling een flatwoning ontwerpen op het Carltongebouw in Amsterdam, waarvan het interieur door Bart van der Leek van grote vlakken in primaire kleuren werd voorzien. Het verblijf in de hoofdstad was kort. In het begin van de jaren vijftig besloot hij naar Wassenaar te verhuizen, dichterbij zijn werk in Delft. Opnieuw kreeg Elling de opdracht een woonverblijf te ontwerpen. De flat in Amsterdam werd ontmanteld en enkele onderdelen van het ontwerp van Elling en meubelstukken verhuisden mee naar Wassenaar.

Over Clingenbosch

Het huis ligt in de wijk Clingenbosch, genaamd naar het aan de Dennenlaan gelegen buiten Clingenbosch. Deze wijk vindt zijn oorsprong in 1919, toen de gemeente de grond aankocht van de eigenaar van Duindigt met als bedoeling om de Laan van Koot aan te leggen, vervolgens werden ook omringende percelen aangekocht. Vanaf de jaren twintig werd woningbouw gerealiseerd, onder meer door de Onderlinge Bouwvereniging Laan van Koot, die 36 eengezinswoningen bouwde. De realisatie van de gehele woonwijk vond grotendeels na 1940 plaats. Zo staan aan de Klingelaan, Duinrooslaan en de Helmlaan een groot aantal woningen uit de jaren veertig en begin jaren vijftig van architect Van Essen.

Stedenbouwkundige aspecten

Het woonhuis ligt op de hoek Buurtweg-Dennenlaan en ligt evenwijdig aan de Dennenlaan. Het ligt vrijstaand, omgeven door tuin en erf, op een afstand van 15 meter ten opzichte van beide straten, conform de gemeentelijke bouwverordening uit de bouwtijd. Vanaf de Buurtweg is er een (auto)oprit.

Architectonische beschrijving¹

Het pand is opgebouwd vanuit een rechthoekige plattegrond en doet zich voor als een pand van twee bouwlagen. Door het toepassen van splitlevels is er echter geen sprake van twee woonlagen. De entree bevindt zich op de verdieping aan de zuidzijde en is bereikbaar via een terras en vrij zwevende buitentrap. De drive-in garage bevond zich op de noordwesthoek. Aan de zuidoostzijde bevindt zich een balkon. De gevels zijn asymmetrisch ingedeeld en de vensters zijn individueel in vorm en grootte geplaatst; bij de plaatsing in het vlak is echter wel rekening gehouden met uitlijning in hoogte.

Het pand is opgetrokken in grijs geglazuurde, machinale baksteen in klezoorverband en voorzien van een plat volle voeg. Dit materiaal loopt ook in de binnenmuren door. De ramen (waaronder taatsramen), deuren en kozijnen zijn van staal. Hang- en sluitwerk is grotendeels oorspronkelijk. De lekdorpels zijn van omgezette staalplaat. De constructie van het huis is van gewapend beton; die van het vliedervormige dak van betonplaten. Er zijn twee rechthoekige schoorstenen in grijs geglazuurde baksteen. Er zijn grijs geglazuurde ventilatiestenen toegepast met horizontale sleuven erin. De balustrade van het balkon bestaat uit stalen buizen met bruoitglaspanelen. Ook de trapleuning binnen en de trapleuning buiten zijn van stalen buizen. Er zijn gevelpanelen in blauw toegepast, onder meer bij het balkon en de slaapkamer.

¹ Deze beschrijving is geen uitputtende beschrijving maar een beknopte schets van de belangrijkste aspecten ten aanzien van hoofdvorm, materialen en detaillering.

Waardstelling

Het woonhuis uit 1953 is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Clingenbosch in het bijzonder;
- vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van de nationaal en internationaal hoog gewaardeerde architectenbureau Merkelbach & Elling;
- als onderdeel van het uitzonderlijke opdrachtgeverschap van C.H. van der Leeuw, die grote invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de architectuur in Nederland;
- als voorbeeld van een huis in modernistische stijl, een stijl die zeldzaam is in Wassenaar;
- vanwege de manier waarop gebruik gemaakt is van de natuurlijke omstandigheden van het terrein;
- vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en voor de bouwtijd en bouwstijl typerende en zeer zorgvuldige materiaal- en kleurgebruik en detaillering, zowel in exterieur als in interieur;
- vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg';
- vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek Buurtweg-Dennenlaan;
- vanwege het markante silhouet vanwege de hoofdvorm en ligging op het hoogste punt van het perceel.

Bijlagen

Foto's situatie 2012; afbeelding Google Earth; kadastrale kaart.

Literatuur/bronnen

Gemeentearchief/bouwdossiers; bezoek ter plaatse 24 augustus 2012; www.bonas.nl; Archief Nederlands Architectuurinstituut; mondelinge informatie en documentatie eigenaar; 'C.H. van der Leeuw, Bouwheer en bouwmeester', Bouwkundig Weekblad, jrg 75, 13(1961), 347-348;
Fanelli, G., 'Moderne architectuur in Nederland, 1900-1940', 's-Gravenhage 1978, 263, 293;
'Moderne bouwkunst in Wassenaar 1900-1965', 2007, uitgave Comité Open Monumentendag Wassenaar;
Scheffer, C., 'Jongere bouwkunst en stedenbouw, Wassenaar', provincie Zuid-Holland, 1993;
Wagt, W. de, Piet Elling (1897-1962). 'Een samenstemmende eenheid', Bussum 2008;
'Woonhuis te Wassenaar, Bouwkundig Weekblad, jrg 75, 13(1961), 343-347